

מראי מקומות- בבא קמא ק"ט

- (א) הגזול את אביו ונשבע לו ומת, הר"ז משלם קרן וחומש לבניו או לאחיו- פרש"י, ואע"ג דנפלה ירושה קמי אותו גזלן, מ"מ הרי צריך לעשות השבה, ואין מעכב אפי' כנגד חלקו. ויש לע', מהו הגדר של דין שצריך לעשות השבה לבנים ולאחים. הראב"ד כ' ונראה לי כדי לצאת ידי שמים להוציא גזלה מידו, ולא מעיקר האיסור. וכע"ז כ' השטמ"ק בשם הרא"ש, ונראה דאין צריך ליתן כלל מן התורה כיון שהוא יורש, אלא מדרבנן הוא שצריך להוציא הגזילה מתחת ידו. [ומשמע דחולק במקצת על הראב"ד, דס"ל להרא"ש דעכ"פ מדרבנן חייב, אבל מהראב"ד משמע שהוא רק לצאת ידי שמים. אולם ק' לומר דכוונתו לצאת ידי שמים ממש, שהרי המשנה משמע דחייב לשלם]. אולם ע' בפני יהושע דכ' באו"א, ד"הפקיעה התורה ירושת החפץ הגזול מזה הגזולן, והחמירה עליו דלא ה"ל כפרה עד שיוציא גוף הגזול מתחת ידו, ולענין זה אמרי' דחזינן לדידי' כמאן דליתא יורש אביו, ושאר יורשי אביו יורשים אותו, וכו', וכל זה מגזיה"כ דוהשיב את הגזילה", דהיינו דלא כהראשונים, אלא שהוא מעיקר דין דאורייתא. וע"ע בחזון איש (כ', י"ב) דכ' דאם הוא מדאורייתא ומעכב האשם, צ"ל שהוא הלמ"מ, ואולי באמת הוא מדרבנן, אבל כ' דמשמע מהגמ' שהוא מדאורייתא, דמדמהו לגזל הגר שנתחלק לכהנים.
- (ב) הר"ז משלם קרן וחומש לבניו או לאחיו- פרש"י, דהיינו לבניו או לאחיו של אביו (המת) אם אין לו בנים. אבל תוס' פי' דהיינו בבניו או אחיו של הגזולן, דהם קודמין לכל אדם בחלקו המגיעו, ונחשב כאילו מת הוא ובניו יורשים חלקו עם אחיו, דהם באים מכח אבי אביהם. וכ' בקובץ שעורים (ב"ב שנב), דמה דתוס' לא הי' רוצה לפרש כפרש"י, היינו משום דס"ל דאין שייך שאחיו של הנגזל יורשים במקום שבן הנגזל, דהיינו הגזולן, קיים, דאין המאוחר ראוי לירש במקום המוקדם. ועפ"ז כ' דמה שכ' תוס' דירוש מכח אבי האב, אין שייך לומר דירוש מכח האבי האב גרידא, דהא זהו ג"כ מאוחר במקום המוקדם, אלא ע"כ הביאור הוא דבן הגזולן יורש משום דעומד במקום אביו.
- (ג) ואם אינו רוצה או שאין לו, לזה ובעלי חוב באין ונפרעים- יש לעי' בגדר הדבר, מה לי דאינו רוצה, הרי דינו ליתנו לבניו ולאחיו. ואם יכול הלזה לחזור ולפרוע מהם, א"כ למה נקט הלשון ואם אינו רוצה, ליתני סתם, דיכול הלזה לחזור ולפרוע. וכ' החזון איש (כ', י"ב) דמשמע מן המשנה שיש מצוה מן המוכחר ליתן ע"מ שלא לחזור ולגבות מהן, אבל יכול ליתן באופן שיחזור המלוה ויפרע מהן. וע"ע בהגהות הגר"א דמשמע דהרמב"ם לא גרס "ואם אינו רוצה", אלא דהיכא דאין לו בנים ואחים, יכול לפרוע לו ללוה, דכל ההקפדה הוא שיצא מתחת ידי הגזולן. וכ' דכל זה הוא דוקא בגזילה קיימת, וגם כ' דיכול לחשוב עם האחים [ומשמע דכוונתו דיכול ליטול חלק אחר מהירושה כנגד הגזילה].
- (ד) בחייו ובמותו, אם מת לא יירשנו, ויחזיר לבניו או לאחיו- כ' הר"ן בנדרים (מזו). דמה דאי' במתני' לא יירשנו, אין הביאור דאינו זוכה בהן, דא"כ איך יחזיר לבניו או לאחיו, הרי הוא לא זכה בהן. אלא ע"כ הביאור הוא דודאי הנכסים דידי' נינהו, רק שאינו רשאי ליהנות מהן, רק דבניו או אחיו יורשים ממנו, ולכן לא יירשנו לאו דוקא. וע' ברשב"א כאן שנקט דבאמת לא יירשנו דוקא, ומה דאי' דיחזיר לבניו או לאחיו, הביאור הוא דהמדיד יכול ליתן לבניו או לאחיו של הנידר, וכן פורע לו חובו, אבל המודר באמת אינו יכול ליתנו לבניו. וע"ע בר"ן שם שהק' דאיך יכול ליתנו לבניו, הרי מחזיקין לו טובה, ונמצא דנהנה מהנכסים, ותי' דאינו ממש נותן להם, אלא מראה להם היכן הוא, והם באים ונוטלין מאליהן.
- (ה) ונמחלי' לנפשי- פרש"י היכא דאין יורש אלא הוא וכולה שלו. וכ' המהרש"א דדברי רש"י לאו דוקא, דגם אם היו עוד יורשים שייך להק' דנמחול לעצמו חלקו בהירושה. וע' במהדור"ב מש"כ בזה.
- (ו) ונשבע לו ושמע שמת הגר- ע' בבית יוסף (חו"מ שס"ז, ו') דכ' להסתפק לענין גזל הגר אם נשבע דוקא או לא, דאולי לא נקט נשבע

(י) **ונתנו לכהן שבאותו משמר- הק' התוס' רי"ד,** כיון דהמשמר הי' חלוק לששה בתי אבות, וכל בית אב מקריב ביומו וזוכה באכילת קדשים ביומו, א"כ יהיו לכהנים שבאותו בית אב, ולמה יזכו בו כל כהנים שבמשמר. ותי' דדוקא באכילת הקדשים והעורות חילקו לבית אבות, מפני שהם בכל יום, אבל גזל הגר ושדה אחוזה, שהן מקרה בעלמא, לא חילקו לבתי אבות, אלא הן לכל בני המשמר. וע"ע **בחזון איש** (כ', י"ד, ד"ה קי.) דכ"ז דכיון דהאשם ניתן רק לבית אב, א"כ מהכ"ת דהכסף ניתן לכל בני המשמר, וכ' דיש לחלק דכיון דאין לכהנים שום עבודה בהכסף, א"כ י"ל דאזיל לכל בני המשמר.

(א) **עבודתה ועורה- פרש"י** דעבודתה היינו שכר עבודתה, דהיינו בשרה. והק' **הרשב"א**, הא אמרי' לקמן דחולה וזקן נותן להקריב לכל כהן שירצה, אבל עבודתה ועורה נתחלקים לכל בני המשמר. ואם שכר עבודתה הוא, א"כ לכאו' צריך להיות להכהן שעבד. וכן הק' מכהן בעל מום, דנותן להקריב לכל בני המשמר, ומ"מ עבודתה ועורה שלו, ולמה, הרי שכר העבודה הוא. והביא מהר"ח דפי' דעבודה היינו מתנותיה, שנא' עבודת מתנה. אולם הרשב"א עצמו פי' דשפיר הוי אכילה, אבל לא משום שכר עבודה, אלא האכילה גופא הוא מתנה, וכמו דאי' דכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים.

(ב) **ואיש את קדשיו לו יהיו, הא כיצד, אם הי' בעל מום וכו'- ע' בשטמ"ק** בשם הרא"ש, שביאר דמה דילפי' מואיש את קדשיו לו יהיו לענין דעבודתה ועורה אזלי לבעל מום, היינו גופא משום דאם לא הי' מיירי בבעל מום, היינו אומרים דכיון דכתי' ושרת את אחיו, דיש לו רשות להקריב קרבנותיו כל זמן שירצה, א"כ ממילא ידעי' דעבודתה ועורה שלו, אלא ע"כ דאתי למדרש דאי הוי בעל מום, אע"ג דלא קרינן בי' ושרת, עבודתה ועורה שלו, דקרינן בי' ואיש את קדשיו וכו' [ולכאו' מיושב עפ"ז קו' השני' של הרשב"א, אבל קו' הראשונה עדיין ק"י].

(ג) **אם הי' בעל מום, נותנה לכהן שבאותו משמר- פרש"י** בל"ק, דכיון דראוי לאכול ואינו ראוי לעבוד, א"כ אינו יכול לעשות

אלא לרבנותא דריה"ג, דאף בנשבע זכה הגזלן במה שבידו. וכ' הדרכי משה (א') דודאי נשבע דוקא, וכיון שהוא דוקא אצל גזל הגר, ה"ה לענין גזל מאביו דמתני' י"ל שהוא דוקא נשבע [ומשמע שהבין גם בהב"י דתלוי זכ"ז, וא"כ יצא דלפ"ז הב"י יהי' מסתפק אם צריך שבועה גם בגזל אביו או לא].

(ז) **וזקפו עליו במלוה ומת- פי' הנתיבות** (שד"מ, א'), דמה שיכול לעשות מגזל מלוה, היינו דמיירי שהגזלן הי' בידו מעות, ורצה להשיב להגזל, וא"ל הנגזל יהי' בידך לפקדון, דאז אפי' לא הי' הנגזל רוצה לקבלם, הי' חשיב השבה, דהא השבה בע"כ הוי השבה.

(ח) **כי קאמר ריה"ג דמצי מחיל לאחרים, אבל לנפשי' לא מצי מחיל-** כ' הרשב"א דדוקא בגזל הוא דלא מצי מחיל לנפשי', מפני שצריך לצאת ידי שמים להוציא גזילה מתחת ידו, אבל בעלמא מצי מחיל לנפשי'. וע' בקו"ש (כתובות רפט) שהביא מהריטב"א בשם הרמב"ן שאין אדם יכול למחול לעצמו, וכ' "וכן נראה בפ' הגזל". ותמה הקו"ש, הא דלכאו' מוכח מהתם להיפוך, דפריך ולמחילי לנפשי', והניח בקו' [וע"ע קו', הרי לכאו' הגמ' מסיק דאינו יכול למחול, עכ"פ לר"ע, ור"ע].

(ט) **לד' לכהן, קנאו השם ונתנו לכהן וכו'-** הק' השטמ"ק בשם התוס' שאנץ, למאי קאמר דקנאו, אי למימר דהוי ממון גבוה ולא מצי מקדש בו את האשה, תיפוק לי' מדקריי' רחמנא אשם, כדאמרי' לקמן, דאין חולקים אשם כנגד אשם, והניח בקו'. והק' הדבר **אברהם** (ב', י"א, ב'), איך שייך לומר דלא מצי מקדש בו את האשה, הרי הלכה רווחת היא שלך תהא לקדש בו את האשה. ואין לומר דמיירי קודם חלוקה, אז הרי ודאי לא מצי מקדש בו, דלא הגיע עדיין לידו. ולכן ביאר דבאמת יש ג' זמנים, קודם חלוקה דהוי ממון גבוה, ולאחר חלוקה שהוא ממון כהן, וגם שעת חלוקה, דהיינו משעה שהגיע ליד הגזבר או ראש אב ב"ד אבל עדיין לא נתחלקה בין כהני המשמר. וע"ז צידד התוס' שאנץ לומר דבא הפסוק לומר דאינו יכול לקדש בו את האשה, דהיינו דגם בשעת חלוקה נחשב ממון גבוה, וע"ז הק' דכבר נלמד מאשם דממון גבוה הוא.

שליח להקרבה מי שירצה, אלא נותנה לבני המשמר, ועבודה ועורה שלו. אבל בל"ב כ' דעבודה ועורה לאנשי משמר, כיון דהם הקריבוהו. וכ' בזכרון שמואל (סי' ע"ז) דלכאו' יש מח' יסודי בין ב' הלשונות ברש"י. דלפי הל"ק, דבבעל מום עבודתה ועורה שלו הם אע"ג דאינו ראוי לעבודה, עכצ"ל דאין הביאור בזכות עבודה דתלוי במי שעבד העבודה בפועל, אלא זכות מיוחדת היא לכהן שהוא בעל הקרבן, דהעבודה ועורה שלו הם. אולם לל"ב ברש"י, דס"ל דבבעל מום העבודה ועורה לאנשי משמר, א"כ י"ל דזכות עבודה ועורה תלוי במי עובד העבודה, וכן הביא מהרמב"ם. והביא גם שהרמב"ם כ' דכהן שנותן לכהן אחר שירצה, עבודתה ועורה הם לאותו כהן המקריב, דהיינו לשיטתו דתלוי בכהן המקריב למעשה. ומה דלכאו' בזקן וחולה אין הדין כן, ביאר ר' שמואל דכיון דלכהן עצמו אין שייך זכות העבודה ועורה, כיון דאינו ראוי לאכילה, א"כ אין המקריב יכול לזכות בהן ע"י הקרבתו, שהרי הבעלים על הקרבן אינו בעלים על העבודה והעורה כדי שיוכל להקנותם לאחר.